

EKUMENICZNA TROSKA O PRAWA PRACOWNICZE W PRACACH ŚWIATOWEJ RADY KOŚCIOŁÓW

1. Wprowadzenie

Głównym celem ruchu ekumenicznego jest pojednanie chrześcijan i przybliżenie ich pełnej widzialnej jedności w jednym Kościele. Niezależnie od przemian w samym ruchu ekumenicznym cel ten pozostaje wciąż aktualny. Wiąże się z tym szczególne znaczenie dialogów teologicznych podejmowanych zarówno przez poszczególne Kościoły chrześcijańskie, jak też w ramach działalności organizacji ekumenicznych, takich jak istniejąca od 1948 roku Światowa Rada Kościołów (ŚRK, *World Council of Churches*). Niemniej jednak kluczowa rola dialogu specjalistów oraz teologicznej refleksji nad kwestiami doktrynalnymi, które stały się przyczynami podziałów w chrześcijaństwie i wciąż dzielą poszczególne tradycje wyznaniowe, nie wyczerpuje bogactwa ekumenicznego zaangażowania Kościołów. Szczególnie w epoce, w której od chrześcijan zarówno osoby wierzące, jak też kontestujące wiarę religijną domagają się potwierdzenia czynami głoszonych prawd, ruch ekumeniczny odkrywa znaczenie wspólnego chrześcijańskiego świadectwa w różnych obszarach współczesnego życia ludzkiego. Dążenie to wynika z zakorzenionego w chrześcijańskim światopoglądzie przekonania, iż treści chrześcijańskiej doktryny nie mają nigdy wymiaru wyłącznie teoretycznego, abstrakcyjnego, ponieważ odnoszą się do konkretnie istniejącego świata i rzeczywistych warunków ludzkiego życia, niezależnie od kontekstu historycznego, kulturowego czy też społeczno-ekonomicznego.

Praca jest bardzo wrażliwym obszarem życia ludzkiego, zwłaszcza w warunkach szybko zachodzących na świecie procesów globalizacyjnych. Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania pracy ludzkiej, określające jej cel, warunki czy wynagrodzenie,

są zróżnicowane w zależności od czasu i miejsca. Jednakże globalizacja, niezwykle mocno odciskająca się na światowym systemie gospodarczym, stawia w dziedzinie pracy nowe wyzwania, wywołując – z jednej strony – nowe zjawiska społeczno-ekonomiczne, a z drugiej strony sprawiając, że wraz z unifikacją światowych struktur ekonomicznych problemy związane z pracą stają się coraz bardziej podobne w różnych regionach świata. W wielu przypadkach chodzi tutaj jednak nie tylko o liczne przejawy autentycznego postępu człowieka, wyrażającego się w humanizacji warunków pracy czy też w godziwości wynagrodzenia za nią oraz w nowych formach prawnej ochrony pracujących, lecz także o rodzące się i nabierające znaczenia zagrożenia dla praw pracowniczych i godności osób pracujących, zwłaszcza wtedy, kiedy w życiu polityczno-gospodarczym określonego kraju czy regionu zysk czerpany z pracy ludzkiej staje się ważniejszy od prawdy o człowieku. Z tego powodu konieczne jest ekumeniczne świadectwo, które w świetle chrześcijańskiej wizji człowieka oraz koncepcji pracy ludzkiej ocenia współczesne warunki wykonywania pracy oraz upomina się o respektowanie godności osób pracujących oraz o prymat prawdy o człowieku nad pieniądzem.

Przedstawiany artykuł zmierza do ukazania głównych kierunków tej ekumenicznej troski o prawa pracownicze na przykładzie realizowanego przez Światową Radę Kościołów programu refleksji (*conciliar process*) „Sprawiedliwość, pokój i integralność stworzenia” (*Justice, Peace and the Integrity of Creation*, JPIC). Punktem wyjścia jest zarysowanie genezy programu JPIC oraz jego zasadniczych części. Następnie omawiane są stawiane w toku realizacji programu postulaty dotyczące praw pracowniczych, przy czym – zgodnie z treściami tego programu – osobną uwagę poświęca się kwestii praw pracowniczych kobiet. Na końcu mowa jest natomiast o ekumenicznym znaczeniu programu.

2. Istota programu ekumenicznej refleksji JPIC

Proces ekumenicznej refleksji Światowej Rady Kościołów na temat sprawiedliwości, pokoju i integralności stworzenia (JPIC) został rozpoczęty na VI Zgromadzeniu ŚRK w Vancouver w 1989 roku. Ma on na celu konsolidację prac podejmowanych przez róż-

ne agendy Rady oraz przez jej Kościoły członkowskie na rzecz umacniania pokoju opartego na sprawiedliwych zasadach (zarówno politycznych, jak też społeczno-ekonomicznych) oraz ochrony stworzenia przed bezwzględą eksploatacją i zniszczeniem, których przyczyną jest ludzka zachłanność i żądza zysku. Tutaj widoczny jest zresztą ważny wspólny element społeczno-gospodarczej i ekologicznej części programu JPIC¹.

Spółeczno-gospodarcza część programu JPIC zmierza do wzmocnienia chrześcijańskiego nacisku na instytucje odpowiedzialne za życie polityczne, społeczne i ekonomiczne, tak aby jego zasady były sprawiedliwe dla wszystkich jego uczestników². Chodzi tutaj o osoby i całe grupy osób, które doświadczają różnego rodzaju marginalizacji, wykluczenia czy też wykorzystywania – zarówno w wymiarze politycznym i społecznym, jak też w dziedzinie gospodarczej, a zwłaszcza na rynku pracy. Program JPIC jest wyrazem wyboru przez Światową Radę Kościołów „opcji na rzecz ubogich”³. Stąd w programie liczne są treści i związane z nimi działania, które mają na celu ochronę osób uciskanych czy wykorzystywanych, zwłaszcza wówczas, gdy ponad ich prawa stawia się zysk określonych struktur ekonomicznych lub poszczególnych znaczących uczestników życia polityczno-gospodarczego⁴.

Inicjując i realizując program JPIC, Światowa Rada Kościołów wyraża przekonanie, że jednym z ważnych celów współczesnej misji chrześcijan w świecie jest służba człowiekowi także w tych dziedzinach jego życia, które nie wiążą się bezpośrednio

¹ WCC World Convocation on Justice, Peace and the Integrity of Creation, *Ten Affirmations on Justice, Peace and the Integrity of Creation*, w: *The Ecumenical Movement. An Anthology of Key Texts and Voices*, red. M. Kinnamon, B.E. Cope, Geneva 2002², s. 317-318; International Congress on World Evangelization, *Lausanne Covenant*, w: *The Ecumenical Movement*, s. 360.

² P. S. Chung, *Diakonia and Economic Justice*, „The Ecumenical Review”, 66 (2014), nr 3, s. 307.

³ R. van Drimmelen, *Historical Overview of Ecumenical Debate about Development*, w: *Wealth Creation and Justice. The World Council of Churches' Encounters with the World Bank and the International Monetary Fund. Report of the First Encounter*, Geneva, 13-14 February 2003, red. R.R. Mshana, Geneva 2003, s. 4.

⁴ WCC World Convocation on Justice, Peace and the Integrity of Creation, *Ten Affirmations on Justice, Peace and the Integrity of Creation*, s. 318-319.

z kwestiami doktrynalnymi w chrześcijańskim dialogu ekumenicznym, niemniej jednak wyraźnie dotyczą problemów, z którymi borykają się współcześnie mężczyźni i kobiety, szukając na nie odpowiedzi w wierze. Do takich obszarów problemowych należy bez wątpienia życie gospodarcze, a szczególnie kwestia opartych na sprawiedliwości relacji ekonomicznych oraz sprawiedliwego zatrudniania i wynagradzania za wykonaną pracę. Chrześcijanie zauważają, że liczne przykłady ubóstwa, wykluczenia czy wykorzystywania dotyczące wielu osób we współczesnym świecie nie są przypadkowe, lecz stanowią konsekwencję celowej niesprawiedliwej polityki, prowadzącej do wzrostu zamożności bogatych oraz do umocnienia zależności i pogłębienia ubóstwa ubogich⁵. W obliczu licznych przejawów niesprawiedliwości chrześcijanie, dla własnej wiarygodności, podejmują działania na rzecz przywrócenia i umocnienia właściwych relacji w życiu gospodarczym oraz oparcia go – zarówno w prawodawstwie, jak też w różnych przejawach norm zwyczajowych i kulturowych – na sprawiedliwych zasadach⁶.

W toku refleksji nad kwestiami sprawiedliwości i pokoju nieco zmieniały się akcenty. W latach 90. XX w. duży nacisk kładziono w JPIC na kwestie środowiskowe, a szczególnie na problem zrównoważonego rozwoju. Od połowy lat 90. XX w. JPIC rozwija koncepcję zrównoważonych wspólnot. Zrównoważony rozwój nie oznacza tutaj takiego światowego wzrostu ekonomicznego, który byłby wrażliwy na kwestie środowiskowe, lecz przede wszystkim wspieranie lokalnych i regionalnych wspólnot, tak aby były rozwijały się one na zasadach sprawiedliwości oraz troski o środowisko⁷. X Zgromadzenie ŚRK w Pusan w 2013 roku dało programowi nowy impuls, zwracając uwagę na konieczność większego zaangażowania Kościołów, także w kontaktach międzyreligijnych, w celu konkretnych działań na rzecz sprawiedliwości i pokoju⁸.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże, s. 317-318; International Congress on World Evangelization, *Lausanne Covenant*, s. 360; P.S. Chung, *Diakonia and Economic Justice*, s. 307.

⁷ R. van Drimmelen, *Historical Overview of Ecumenical Debate about Development*, s. 5.

⁸ Zob. World Council of Churches, *Statement on the Way of Just Peace*, <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/assembly/2013-busan/adopted-documents-statements/the-way-of-just-peace> [10.04.2015].

Jednym w rezultatów tego zgromadzenia było powołanie w grudniu 2014 roku przez ŚRK Ekumenicznej Sieci na Rzecz Pokoju (*Ecumenical Peace Advocacy Network, EPAN*)⁹.

3. Główne uwagi dotyczące praw pracowniczych

W tekstach powiązanych z programem JPIC znajdują się zarówno elementy krytycznej oceny, z perspektywy chrześcijańskiej antropologii i etyki, sytuacji osób pracujących oraz poszanowania ich praw, jak też pewne wymagania, stawiane głównie Kościołom oraz organizacjom ekumenicznym.

a. wyzwania dla chrześcijan

Działając na rzecz sprawiedliwości i pokoju, ŚRK uważa za poważne zagrożenia liczne przejawy niesprawiedliwości w miejscach pracy, zwłaszcza te, które prowadzą do wykorzystywania osób pracujących¹⁰. Zjawiska te, będące zarazem wyzwaniem dla świadectwa danego przez chrześcijan oraz sprawdzianem ich rzeczywistej społecznej skuteczności, są skutkiem oderwania współczesnych procesów ekonomicznych od autentycznych wartości służących indywidualnemu człowiekowi oraz wspólnocie ludzkiej. Tymczasem gospodarka oderwana od takich wartości pogłębia ubóstwo człowieka i inne przejawy niesprawiedliwości doświadczane przez pracujących¹¹. Zniekształcone i zdehumanizowane życie gospodarcze samo staje się przyczyną dehumanizacji relacji międzyludzkich, na którą przede wszystkim narażeni są ci, którzy nie mają udziału w procesach decyzyjnych, zależąc – zwłaszcza ekonomicznie – od decyzji innych¹².

⁹ Zob. *WCC launches global ecumenical network for advocacy for just peace*, <http://www.oikoumene.org/en/press-centre/news/wcc-launches-global-ecumenical-network-for-advocacy-for-just-peace> [10.04.2015].

¹⁰ World Council of Churches, *An Ecumenical Call to Just Peace*, Geneva 2011, s. 10-11.

¹¹ R. Todd Peters, *Feminist Critical Discourse on Globalization, Economy, Ecology and Empire*, „The Ecumenical Review”, 64 (2012), nr 3, s. 288-289.

¹² P. S. Chung, *Diakonia and Economic Justice*, s. 309.

ŚRK odrzuca antropologiczne założenia, które są podstawą neoliberalnego wzorca gospodarki i sprawiają, że ludzi widzi się bardziej jako wyizolowane jednostki niż jako osoby we wspólnocie, ich relacje określa się bardziej jako rywalizację niż jako współpracę, a na wszystkie aspekty ludzkiego życia, w tym również na pracę, patrzy się tylko z perspektywy materialistycznej, pomijając wszelki wymiar duchowy¹³. Taka dehumanizacja życia gospodarczego, odbijająca się na sytuacji pracujących, pogłębia się wskutek procesów globalizacyjnych, prowadzących do upowszechnienia modeli organizacji gospodarczej, które przynoszą najwięcej zysku najmniejszym kosztem¹⁴. Dramat ten najbardziej widoczny jest w krajach najuboższych, nazywanych niekiedy wręcz półkolonialnymi, w których ponadnarodowe korporacje odgrywają szczególną rolę, wpływając również na życie społeczno-polityczne¹⁵. Ruch ekumeniczny jest w tej ocenie utwierdzany przez dane, które jasno pokazują, że wzrost wskaźników gospodarczych, zwłaszcza w krajach uboższych, wcale nie idzie w parze z rzeczywistą poprawą sytuacji pracujących¹⁶. Okazuje się, że wzrost światowego bogactwa, mierzonego wskaźnikami makroekonomicznymi, łączy się ze wzrostem ubóstwa także w krajach, które najbardziej korzystają na wzroście gospodarczym. (Rebecca Todd Peters jako przykład wymienia kraje Europy Środowej i Wschodniej, w tym Polskę, w których w latach 90. XX wieku gwałtownemu wzrostowi gospodarczemu towarzyszył trzykrotny wzrost ubóstwa, według danych ONZ¹⁷). Ta sytuacja uwidacznia się w redukowaniu kosztów zatrudnienia przez tworzenie wielu niskopłatnych miejsc pracy w krajach, w których bezrobocie poważnie ogranicza możliwość wpływu pracujących na poprawę wynagrodzeń czy warunków pracy. Tworzenie niskopłatnych miejsc pracy okazuje się niezwykle często środkiem służącym temu, by zwiększyć zamożność nielicznych, pogłębiając ubó-

¹³ P. K. Brubaker, *The International Concept of Wealth Creation and Social Justice: A WCC Perspective*, w: *Wealth Creation and Justice*, s. 36.

¹⁴ R. Todd Peters, *Feminist Critical Discourse on Globalization, Economy, Ecology and Empire*, s. 282.

¹⁵ P. S. Chung, *Diakonia and Economic Justice*, s. 304-306.

¹⁶ R. Todd Peters, *Feminist Critical Discourse on Globalization, Economy, Ecology and Empire*, s. 284-285.

¹⁷ Tamże, s. 284.

stwo zatrudnionych, skoro nie są oni w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb mimo wykonywania pracy zarobkowej¹⁸. Światowa Rada Kościołów zauważa, że ten problem szczególnie dotyka dzisiaj osób młodych, pozbawiając ich nadziei na osobisty i zawodowy rozwój. Z tym zjawiskiem wiąże się także inna społeczno-ekonomiczna patologia – zatrudnianie osób młodocianych, które muszą pracować, aby przeżyć¹⁹. Praktyki te realnie zwiększają zyski przedsiębiorstw i ich właścicieli, niemniej jednak z chrześcijańskiego punktu widzenia stanowią zaprzeczenie autentycznego rozwoju społecznego i gospodarczego i domagają się chrześcijańskiego sprzeciwu.

b. kierunki koniecznych działań

W tym kontekście ruch ekumeniczny wyznacza Kościołom oraz innym instytucjom i organizacjom chrześcijańskim pewne kierunki działań. W odniesieniu do niektórych z nich można mieć wątpliwość, czy nie są to wskazania zbyt ogólnikowe, niemniej jednak stanowią one punkt odniesienia dla konkretnych skontekstualizowanych działań edukacyjnych, społecznych oraz politycznych podejmowanych przez chrześcijan na poziomie lokalnym.

Z chrześcijańskiego punktu widzenia w poprawie sytuacji ekonomicznej osób pracujących niewystarczające są rozwiązania polityczno-gospodarcze, które nie są oparte na autentycznych wartościach (zorientowanych na obronę człowieka jako osoby oraz na integrację wspólnoty ludzkiej na zasadach solidarności)²⁰. Z tego wynika postulat wobec Kościołów, aby angażowały się w działalność na rzecz poprawy warunków życia i pracy kobiet i mężczyzn, widząc w tym własną misję świadectwa i służby wobec świata²¹.

Światowa Rada Kościołów domaga się sprawiedliwości ekonomicznej, w tym zwłaszcza mocnego przeciwstawienia się wszelkim przejawom wykorzystywania osób ubogich czy zmarginalizowa-

¹⁸ Tamże, s. 285.

¹⁹ WCC World Convocation on Justice, Peace and the Integrity of Creation, *Ten Affirmations on Justice, Peace and the Integrity of Creation*, s. 323.

²⁰ S. Kobia, *Addressing the Global Financial Crisis: The Rationale and the Role of the Advisory Group on Economic Matters 2009*, w: *Justice Not Greed*, red. P. Brubaker, R. Mshana, Geneva 2010, s. 14-15.

²¹ P. S. Chung, *Diakonia and Economic Justice*, s. 307.

nych społecznie²². Konieczne do tego jest kierowanie się „ekonomią życia” (*economies of life*), w której priorytetem nie jest zysk, lecz dobro człowieka i całej ludzkiej wspólnoty. Niezbędnym warunkiem takiej fundamentalnej reguły organizującej życie gospodarcze jest poszanowanie praw pracujących²³. Do tego konieczne jest usunięcie struktur ekonomicznych i społecznych, które utrwalają nierówność i ubóstwo²⁴. Nieodzowne są także takie działania, które przywrócą pracującym – lub też umocnią – ich podmiotowość na rynku pracy, zwłaszcza wspieranie tworzenia stabilnych, długoterminowych miejsc pracy²⁵ oraz, przede wszystkim w przypadku migrantów zarobkowych, zapewnienie im edukacji w celu podniesienia kwalifikacji zawodowych i przekazania wiedzy o przysługujących im prawach w kraju, do którego przybyli, aby podjąć pracę²⁶.

4. Miejsce praw kobiet w społeczno-ekonomicznej części JPIC

Ważne miejsce w refleksji społeczno-gospodarczej Światowej Rady Kościołów zajmują kobiety jako grupa, której najbardziej dotyczą różne przejawy wykluczenia, marginalizacji czy też wykorzystywania²⁷. Kobiety doświadczają też licznych przejawów niesprawiedliwości w życiu gospodarczym i są narażone na wykorzystywanie w miejscach pracy oraz związane z tym ubóstwo. Z tego powodu również ekumeniczne działania na rzecz ochrony praw pracowniczych, prowadzone w ramach programu JPIC, wyróżniają kwestię zatrudnienia kobiet. Prezentując z ekumenicznego punktu widzenia działalność na rzecz poprawy warunków pracy kobiet, Fulata Lusungu Moyo odwołuje się do hasła „Chleba i róż” (*Bread and roses*), które w ruchu kobiecym pojawiło

²² S. Kobia, *Addressing the Global Financial Crisis*, s. 16.

²³ World Council of Churches, *An Ecumenical Call to Just Peace*, s. 13.

²⁴ M. Taylor, *Not Angels but Agencies. The Ecumenical Response to Poverty. A Primer*, Geneva 1995, s. 67.

²⁵ R. van Drimmelen, *Historical Overview of Ecumenical Debate about Development*, s. 6.

²⁶ P. Parhiala, G. Simango, *Diakonia and Human Dignity*, „The Ecumenical Review”, 66 (2014), nr 3, s. 334.

²⁷ A. K. Hammar, *The Decade: Its Links to JPIC*, „The Ecumenical Review”, 46 (1994), nr 2, s. 164.

się na przełomie XIX i XX wieku, wyrażając żądanie nie tylko sprawiedliwego wynagrodzenia dla kobiet, lecz również godnych warunków pracy²⁸.

Na różnorodne przejawy niesprawiedliwości kobiety narażone są z wielu powodów. W pewnych sytuacjach, takich jak migracja zarobkowa, pozbawianie należnych praw czy niesprawiedliwe wynagradzanie związane są nie tyle z płcią, co przede wszystkim z sytuacją społeczną. Osoby wyrwane z własnego środowiska, niekiedy nieznające języka, niemające wiedzy na temat przysługujących im w danym kraju praw, nieposiadające ponadto dostatecznego wykształcenia, częściej są ofiarami wykorzystywania w miejscu pracy²⁹.

Z drugiej strony trudności pracujących kobiet pogłębiają czynniki społeczno-kulturowe, zwłaszcza oparta na płci dyskryminacja czy też podporządkowanie kobiet mężczyznom w zakładach pracy, niemające podstaw w indywidualnych predyspozycjach czy kompetencjach poszczególnych pracowników i pracownic, przejawiające się zwłaszcza w niesprawiedliwych zasadach wynagradzania i awansowania. Od pierwszych wystąpień na rzecz poprawy sytuacji kobiet, które miały miejsce na przełomie XIX i XX wieku, warunki ich pracy znacząco się polepszyły. Niemniej jednak wciąż między mężczyznami i kobietami istnieją różnice w warunkach pracy i wynagradzaniu za nią, niezajdujące usprawiedliwienia w doświadczeniu i kwalifikacjach. Dzieje się tak nawet w krajach wysoko rozwiniętych, które formalnie zapewniają równość kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach życia społecznego. F. Lusungu Moyo, powołując się na dane Agencji Narodów Zjednoczonych ds. Równości Płciowej i Wzmocnienia Statusu Kobiet (*The United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women*), wskazuje, że w Szwajcarii różnica między wynagrodzeniami kobiet i mężczyzn wynosi do 20% mimo podejmowanych akcji politycznych, takich jak „dzień równej płacy”. W skali światowej kobiety wykonują 70% pracy rolniczej i produkują po-

²⁸ F. Lusungu Moyo, *We Demand Bread and Roses when We Are Hired. Gender Justice in Workplaces: A Feminist Ethical Perspective*, „The Ecumenical Review”, 64 (2012), nr 3, s. 254.

²⁹ WCC World Convocation on Justice, Peace and the Integrity of Creation, *Ten Affirmations on Justice, Peace and the Integrity of Creation*, s. 319-320; P. Parhiala, G. Simango, *Diakonia and Human Dignity*, s. 334.

nad 90% żywności, ale jednocześnie stanowią aż 70% głodujących. Podobnie w skali światowej kobiety wypracowują 2/3 ogółu godzin pracy, otrzymując jedynie 10% całości przychodów oraz posiadając jedynie 1% własności. Z kolei mężczyźni wypracowują 1/3 godzin pracy, otrzymują 90% dochodu oraz posiadają 99% własności. Do tych nierówności w traktowaniu pracy kobiet i mężczyzn dochodzą liczne przypadki niedoceniań niezarobkowej pracy kobiet, zwłaszcza pracy na rzecz rodziny³⁰.

Wskazując na trudności związane z zapewnieniem sprawiedliwości w zawodowej sytuacji kobiet, należy zwrócić uwagę także na inne problemy. W szczególności dane pokazują, że poza wyzyskiem ekonomicznym kobiety narażone są w miejscach pracy na przemoc seksualną, co dotyczy zwłaszcza migrantek zarobkowych, niemających oparcia w środowisku lokalnym³¹. Powiązaną kwestią jest specyficzny problem zatrudnienia kobiet, niekiedy pod przymusem, w przemyśle pornograficznym czy też zmuszania ich do prostytucji³².

Ruch ekumeniczny, analizując trudności sytuacji zawodowej wielu kobiet oraz przejawy ich dyskryminacji w miejscu pracy, zobowiązuje się do walki o sprawiedliwość dla ofiar wykorzystywania, zwłaszcza seksualnego³³. Postuluje także pewne regulacje prawne, które wyrównałyby szanse zawodowe kobiet, takie jak umożliwienie im wyboru ruchomego czasu pracy lub też zapewnienie opieki nad dziećmi w czasie, kiedy matki (rodzice) pracują zawodowo, tak aby zobowiązania wynikające z posiadania i wychowywania dzieci nie uniemożliwiały im rozwoju zawodowego³⁴. Warto przy okazji zauważyć, że wiele elementów mających zapewnić równość kobiet w miejscu pracy przyjął sam Sekretariat ŚRK w odniesieniu do kobiet, które stanowią część jego personelu³⁵.

³⁰ F. Lusungu Moyo, *We Demand Bread and Roses when We Are Hired*, s. 254-255.

³¹ Tamże, s. 255.

³² C. Au, *Justice and Peace for Global Commercial Sex Workers. The Plight of Aboriginal Migrant Women in Taiwan*, „The Ecumenical Review”, 64 (2012), nr 3, s. 267.

³³ Tamże, s. 278-279.

³⁴ F. Lusungu Moyo, *We Demand Bread and Roses when We Are Hired*, s. 263.

³⁵ Tamże, s. 262-263.

5. Zakończenie

W ruchu ekumenicznym widoczna jest świadomość, że społeczno-polityczne zaangażowanie chrześcijan jest niezbędne dla ich wiarygodności, a w dalszej kolejności również dla skuteczności ich własnych wysiłków na rzecz jedności dawanego świadectwa, która prowadzi także do zaistnienia i pogłębienia wewnętrznej jedności kościelnej. Zwłaszcza w kontekście sekularyzacji i zwątpienia wielu osób w religię jako środek poprawy warunków życia ludzkiego³⁶ ten typ wspólnego świadectwa jest nieodzowny.

Troska Światowej Rady Kościołów o sprawiedliwość w życiu gospodarczym, a w tym szczególnie o sprawiedliwe warunki zatrudniania i wynagradzania, jest zatem wyrazem istniejącego w ruchu ekumenicznym przekonania, że podstawowy cel ruchu ekumenicznego, którym jest osiągnięcie pełnej jedności chrześcijan, nie może dokonać się bez wspólnego chrześcijańskiego zaangażowania w świecie. Kościoły nie istnieją w próżni społecznej i etycznej, w której można by poświęcić się jedynie roztrząsaniu kwestii doktrynalnych. Stąd uwaga, jaką poświęca ŚRK zagadnieniom ekonomicznym, jest konieczna, aby chrześcijanie mogli demonstrować już istniejący zakres jedności przez wspólne świadectwo i działanie.

Bibliografia

- Au C., *Justice and Peace for Global Commercial Sex Workers. The Plight of Aboriginal Migrant Women in Taiwan*, „The Ecumenical Review” 64 (2012) nr 3, s. 267-280.
- Brubaker P.K., *The International Concept of Wealth Creation and Social Justice: A WCC Perspective*, w: *Wealth Creation and Justice. The World Council of Churches' Encounters with the World Bank and the International Monetary Fund. Report of the First Encounter, Geneva, 13-14 February 2003*, red. R. R. Mshana, Geneva 2003, s. 31-45.
- Chung P.S., *Diakonia and Economic Justice*, „The Ecumenical Review” 66 (2014) nr 3, s. 302-312.

³⁶ M.I. Zureikat, *The Need for Moral Values: Addressing Youth's Moral Dilemma*, w: *Justice Not Greed*, s. 197.

- Drimmelen R. van, *Historical Overview of Ecumenical Debate about Development, w: Wealth Creation and Justice. The World Council of Churches' Encounters with the World Bank and the International Monetary Fund. Report of the First Encounter, Geneva, 13-14 February 2003*, red. R. R. Mshana, Geneva 2003, s. 3-14.
- Hammar A.K., *The Decade: Its Links to JPIC*, „The Ecumenical Review” 46 (1994) nr 2, s. 164-171.
- International Congress on World Evangelization, *Lausanne Covenant, w: The Ecumenical Movement. An Anthology of Key Texts and Voices*, red. M. Kinnamon, B.E. Cope, Geneva 2002², s. 358-363.
- Kobia S., *Addressing the Global Financial Crisis: The Rationale and the Role of the Advisory Group on Economic Matters 2009*, w: *Justice Not Greed*, red. P. Brubaker, R. R. Mshana, Geneva 2010, s. 12-16.
- Lusungu Moyo F., *We Demand Bread and Roses when We Are Hired. Gender Justice in Workplaces: A Feminist Ethical Perspective*, „The Ecumenical Review” 64 (2012) nr 3, s. 254-266.
- Parhiala P., Simango G., *Diakonia and Human Dignity*, „The Ecumenical Review” 66 (2014) nr 3, s. 330-340.
- Taylor M., *Not Angels but Agencies. The Ecumenical Response to Poverty. A Primer*, Geneva 1995.
- Todd Peters R., *Feminist Critical Discourse on Globalization, Economy, Ecology and Empire*, „The Ecumenical Review” 64 (2012) nr 3, s. 281-298.
- WCC launches global ecumenical network for advocacy for just peace*, <http://www.oikoumene.org/en/press-centre/news/wcc-launches-global-ecumenical-network-for-advocacy-for-just-peace> [10.04.2015].
- WCC World Convocation on Justice, Peace and the Integrity of Creation, *Ten Affirmations on Justice, Peace and the Integrity of Creation*, w: *The Ecumenical Movement. An Anthology of Key Texts and Voices*, red. M. Kinnamon, B.E. Cope, Geneva 2002², s. 317-324.
- World Council of Churches, *An Ecumenical Call to Just Peace*, Geneva 2011.
- World Council of Churches, *Statement on the Way of Just Peace*, <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/assembly/2013-busan/adopted-documents-statements/the-way-of-just-peace> [10.04.2015].
- Zureikat M.I., *The Need for Moral Values: Addressing Youth's Moral Dilemma*, w: *Justice Not Greed*, red. P. Brubaker, R. R. Mshana, Geneva 2010, s. 188-200.

Nota o autorze: ks. dr hab. Marcin Składanowski, prezbiter diecezji drohiczyńskiej, adiunkt Katedry Teologii Protestantckiej Instytutu Ekumenicznego KUL. Zajmuje się problematyką antropologiczną w dialogach ekumenicznych, zagadnieniami etycznymi w relacjach międzychrześcijańskich oraz chrześcijańską refleksją nad teorią gender.

Streszczenie

Artykuł ukazuje główne kierunki ekumenicznej troski o prawa pracownicze na przykładzie realizowanego przez Światową Radę Kościołów (ŚRK) programu refleksji „Sprawiedliwość, pokój i integralność stworzenia” (JPIC), rozpoczętego przez ŚRK podczas jej VI Zgromadzenia w Vancouver (1989). Artykuł prezentuje genezę programu JPIC oraz jego zasadnicze części. Następnie omawiane są stawiane w toku realizacji programu postulaty dotyczące praw pracowniczych. Osobną uwagę poświęca się kwestii ucisku i dyskryminacji kobiet. Na końcu poruszono sprawę ekumenicznego znaczenia kwestii praw pracowniczych.

Słowa kluczowe: Światowa Rada Kościołów, prawa pracownicze, pracownicy, kobiety, ekumenizm, JPIC

Abstract

*Ecumenical Concern for the Labour Rights
in the activities of the World Council of Churches*

The article aims to present the main directions of ecumenical concern for the labour rights in the activities of the World Council of Churches (WCC), especially in the conciliar process on *Justice, Peace and the Integrity of Creation* (JPIC), launched by the WCC during its VI Assembly in Vancouver (1989). The article shows the genesis and the main parts of the JPIC process. Then, it discusses some important ecumenical observations and demands on labour rights. Particular attention is paid to women's oppression and discrimination in the workplace. Finally, the paper shows ecumenical importance of the issue of labour rights.

Keywords: World Council of Churches, labour rights, workers, women, ecumenism, JPIC

Streszcz i tłum. **Marcin Składanowski**